

Mugav juurdepääs Euroopa kultuuri- ja teadusinfole

Toomas Schvak (RiTo 14), Eesti Rahvusraamatukogu teadus- ja arenduskeskuse projektijuht

Euroopa Raamatukogu nimeline veebiteenus pakub 2005. aastast kõigile huvilistele võimalust pääseda Euroopa rahvusraamatukogudes leiduvale teabele ligi ühe veebilehe vahendusel.

Euroopa Liidu liikmesriikide integreerimisel on keskne küsimus, kuidas nii eripalgelises koosluses rahvuslik-kultuurilist eripära säilitada ja tervikuks siduda ning ühtset Euroopa identiteeti luua. Üks võimalikke vastuseid on üleeuroopaliste mitmekeelsete teenuste loomine, mida on viimaseil aastail aktiivselt toetatud Euroopa Komisjoni teadus- ja arendustegevuse programmide kaudu.

Idee vahendada Euroopa mäluasutustes – raamatukogudes, muuseumides ja arhiivides – leiduvat teavet ühe portaali või teenuse kaudu ei ole uus. Kõige aktiivsemalt on sellel suunal tegutsenud Euroopa rahvusraamatukogud kui kõige paremini organiseeritud kultuuri- ja teadusinfo valdajad.

Veebiportaalist Gabriel Euroopa Digitaalraamatukoguni

Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverents (*Conference of European National Librarians*, CENL) ühendab 45 raamatukogu Euroopa Nõukogu 43 liikmesriigist. Juba 1995. aastal käivitas konverents veebiportali **Gabriel** (*Gateway and Bridge to Europe's National Libraries*), mis võimaldas leida inglise-, prantsuse- ja saksa keelset teavet Euroopa rahvusraamatukogude, nende teenuste ja andmebaaside kohta. Gabrieli abil sai teha otsingut kõigi rahvusraamatukogude veebilehtedel, kuid mitte andmebaasides.

2001. aastal otsustas Euroopa Komisjon osaliselt rahastada konverentsi esitatud projektitaotlust uue, laiendatud võimalustega veebiteenuse loomiseks. Kolm aastat kestnud projekti TEL tulemusel avati 17. märtsil 2005 avalikkusele kasutamiseks **Euroopa Raamatukogu** (*The European Library*). Uus teenus pakub nii nagu Gabriel võimalust tutvuda riikide rahvusraamatukogude teenuste ja andmebaasidega, kuid otsingut saab teha ka üle andmebaaside. Gabriel lõpetas iseseisva olemasolu – 2005. aasta juunis integreeriti ta Euroopa Raamatukoguga.

Algul pakkus Euroopa Raamatukogu infootsingut üheksa raamatukogu andmebaasides, muutes kättesaadavaks teabe Hollandi, Itaalia, Portugali, Prantsusmaa, Saksamaa, Sloveenia, Soome, Suurbritannia ja Šveitsi rahvusraamatukogudest. Aastail 2005–2007 tehakse Euroopa Komisjoni poolt täies mahus toetatud projekti TEL-ME-MOR raames kättesaadavaks ka kümne uue Euroopa Liidu liikmesriigi rahvusraamatukogude andmebaasid. Eesti ja Läti rahvusraamatukogu ühinesid teenusega 1. jaanuaril 2006.

Euroopa Raamatukogu arendamine ei ole lõppenud. 2006. aasta märtsis teatas Euroopa Komisjon, et Euroopa Raamatukogu alusel luuakse ka muuseumide ja arhiivide andmekogusid sisaldav **Euroopa Digitaalraamatukogu** (*European Digital Library*). Aastaks

2008 soovitakse selle vahendusel kättesaadavaks teha kaks miljonit digitaalset objekti, aastaks 2010 peaks nende arv kasvama vähemalt kuue miljonini. Digitaalsete objektide all peetakse silmas nii raamatuid, käsikirju, arhivaale, fotosid kui ka audio- ja videomaterjale. Samal ajal jätkub Euroopa Raamatukogu arendamine EDL-projekti kaudu, aastaks 2008 liidetakse Belgia, Hispaania, Iirimaa, Islandi, Kreeka, Liechtensteini, Luksemburgi, Norra ja Rootsi rahvusraamatukogude andmebaasid.

Euroopa Raamatukogu on värav kultuuri- ja teadusinfo juurde

Praegu saab Euroopa Raamatukogu kasutada aadressil <http://www.theeuropeanlibrary.org/> ja Eesti Rahvusraamatukogu kodulehe vahendusel. Veebilehel on kirjeldatud 45 rahvusraamatukogu elektroonilisi teenuseid, kuid otsingut saab teha 19 raamatukogu andmebaasis. Portaali saab kasutada 16 Euroopa Liidu keeles, kaasa arvatud eesti keel.

Euroopa Raamatukogu sisaldab nii bibliograafilisi kirjeid kui ka digiteeritud materjale. Ülekaalus on bibliograafiline teave, kuid teenuse põhieesmärk on võimaldada kasutajale mugavat juurdepääsu digitaalsetele andmekogudele. Mõned rahvusraamatukogud on teinud kättesaadavaks küllaltki ulatuslikud digikogud: näiteks Prantsusmaa pakub võimalust kasutada andmebaasi **Gallica**, kus on 70 000 digiteeritud teksti ja ligikaudu 250 000 digiteeritud pilti; Holland on kättesaadavaks teinud andmekogu **Madalmaade mälu**, mis sisaldab kõikvõimalikku teavet pildis, tekstis ja helis Hollandi ning tema kolooniate ühiskondliku arengu kohta varasest uusajast tänapäevani; Sloveenia pakub võimalust tutvuda 900 kuulsa sloveeni portreega ja kuulata vanadelt grammofoniplaatidelt 65 digiteeritud laulu; Saksamaa pakub juurdepääsu **Exilpresse Digitali** andmebaasile, mis sisaldab aastail 1933–1945 eksilis ilmunud 30 Saksa ajalehe ja ajakirja artiklite täistekste. Haruldasi digiteeritud käsikirju leiab Hollandi, Itaalia, Suurbritannia ja Tšehhi andmebaasidest.

Eestist on Euroopa Raamatukogu vahendusel otsitavad elektronkataloog ESTER ja digitaalne arhiiv DIGAR, mis sisaldab peamiselt avaliku ja riigisektori asutuste väljaandeid. Tehniliste võimaluste tekkimise kohaselt on kavas liita artiklite koondandmebaas ISE, õiguslase kirjanduse andmebaas BIE ja Eesti Vabariigi Presidendi bibliograafia.

Täieliku ülevaate pakutavatest andmebaasidest annab alajaotus **kogud** (*collections*). Teemade järgi on andmebaase võimalik sirvida ka Euroopa Raamatukogu avalehel alajaotuses **kogud ainetiku järgi** (*collections by theme*).

Lihtotsingut (*simple search*) on võimalik teha kohe avalehel, valides selleks ise huvipakkuvad andmebaasid ehk kogud või usaldades Euroopa Raamatukogu antud valikut. Täpsemad otsingimused saab valida **kompleksotsingu** (*advanced search*) korral. Otsingu tulemusi saab välja printida, saata e-postile ning salvestada nn lemmikute nimekirja. Lemmikute nimekiri kustub pärast veebibrauseri sulgemist, kui soovitakse seda pikaajaliselt salvestada, on võimalik registreeruda Euroopa Raamatukogu kasutajaks. Registreerumine on kõigile soovijaile tasuta ja võimaldab lemmikute nimekirja säilitamisele lisaks salvestada päringuid, seega ei ole sarnase otsingu kordamisel vaja otsisõnu uuesti sisestada.

Euroopa Raamatukogu on esimene mitmekeelne, üleeuroopaline ja kõigile tasuta kättesaadav värav Euroopa kultuuri- ja teadusinfo juurde, mis võimaldab juba praegu saada ülevaate rahvusraamatukogude varadest ning täieneb lähiaastail ka teadusraamatukogude, muuseumide ja arhiivide kolleksioonidega, tuues suurema osa Euroopa kultuuripärandist kasutajast vaid hiirekliki kaugusele.

Olulised veebilingid

Euroopa Raamatukogu – <http://www.theeuropeanlibrary.org/>

Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverents – <http://www.cenl.org/>

Projekt TEL-ME-MOR – <http://telmemor.net/>